

Світоглядні аспекти феномену лідерства: до постановки проблеми

Worldview Aspects of Leadership Phenomenon: Problem Statement

Тетяна Данилова¹, Галина Салата²
Tetiana Danylova, Halyna Salata

¹ *National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*
15 Heroiv Oborony Street, Kyiv, 03041, Ukraine

² *College of Kyiv University of Culture*
20 Chygorina Street., Kyiv, 01042, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.28-7

LCC Subject Category: B69-99

Received 15.10.2017
Accepted 18.11.2017
Published online 22.11.2017

Corresponding Author:
Tetiana Danylova,
daniylova_tv@ukr.net

© 2017 The Authors. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License 

Анотація. У новому тисячолітті нагальна потреба в ефективному лідерстві стає очевидною як ніколи раніше. Глобалізація як процес і наростаюча тенденція нашого часу стрімко набуває загальносвітового масштабу, породжуючи нові суперечливі наслідки. Сучасний світ потребує нового покоління лідерів в освіті, бізнесі, урядових та неурядових структурах, відповідальних, відкритих, цілісних, мужніх, здатних до критичного мислення особистостей, які визнають спільну місію всього людства і прагнуть зробити свій внесок у створення кращого майбутнього. У статті зроблено спробу проаналізувати певні світоглядні аспекти феномену лідерства.

Ключові слова: лідер; лідерство; світогляд; тунелі реальності; критичне мислення; прийняття рішень.

Abstract. In the new millennium, the urgent need for effective leadership becomes more apparent than ever before. Rapidly developing processes of globalization, in the context of societies moving from modernity toward postmodernity, generate more and more contradictory effects. The contemporary world requires a new generation of leaders in education, business, government and non-governmental structures, responsible, open, integral, courageous, capable of critical thinking individuals who recognize the common mission of all humankind and seek to contribute to a better future. The paper attempts to analyze certain worldview aspects of leadership phenomenon.

Keywords: leader; leadership; worldview; reality tunnels; critical thinking; decision making.

ВСТУП

Сучасна світова спільнота потребує нової генерації лідерів, здатних ефективно відповідати на виклики сьогодення. Глобалізація як процес і наростаюча тенденція нашого часу стрімко набуває загальносвітового масштабу, породжуючи нові суперечливі наслідки. Сучасна епоха вимагає нової парадигми у відносинах між народами і державами, нової геополітичної конструкції світобудови, безпечної для всього світу і окремих його частин. З

одного боку, спостерігається економічна, технологічна, інформаційна інтеграція світової спільноти, а з іншого, посилення інтеграції веде до зростання культурної самосвідомості. Виникає конгломерат відмінних за своєю історією, традиціями, мовами, релігіями культурних соціумів, які розвиваються, взаємодіють і впливають один на одного. Цим відносно самостійним і самобутнім соціумам доводиться співіснувати в єдиному інформаційному просторі [3].

Сьогодні феномен лідерства є одним з найдосліджуваніших питань, яке синтезує в собі практично всі зміни, що відбуваються як на рівні особистості, так і на рівні суспільства. Найбільшу зацікавленість дослідників викликає лідерство в тих сферах, які є особливо важливими для людства. У контексті вивчення багатогранних аспектів лідерства важливим є дослідження світогляду лідерів. Світогляд - це спосіб описування світу та життя в ньому, як з позиції того, що є в дійсності, так і з позиції того, якою ця дійсність повинна бути. Певний світогляд - це сукупність переконань, що включає обмежувальні висловлювання та припущення щодо того, що існує і що не має існувати (як у дійсності, так і в принципі), які об'єкти чи досвід є хорошими, а які поганими, які цілі, поведінка та відносини є бажаними, а які - небажаними. Тобто, світогляд - це «сукупність припущень про реальність», «організаційний принцип для сприйняття та поведінки» [6].

Кожен з нас має свій світогляд та особисту історію сприйняття реальності. Наш світогляд поєднує в собі культурні та особисті переконання, припущення, цінності та ідеї, завдяки яким ми формуємо карти чи моделі реальності. Наш світогляд укорінено у колективному досвіді суспільства. Ми інтерпретуємо цей досвід в індивідуальному світогляді. На практиці ми використовуємо наш світогляд, не обов'язково усвідомлюючи це, для формування складних концептуальних рамок, які організують наші уявлення про те, хто ми, та про світ, в якому ми живемо. Розуміючи власний світогляд, лідер покращує свою здатність взаємодіяти з іншими. Це особливо важливо, оскільки світогляд має величезний вплив на кожен аспект життя - це той канал, через який ми інтерпретуємо реальність і, відповідно, діємо в ній.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світогляд лідера відіграє важливу роль у визначенні результатів його життя та діяльності. Як лідер «бачить світ» визначає те, «що він робить», і «що він робить» визначає те, «що він отримує» в результаті. На думку С. Кові, все на світі створюється двічі. Існує перше (уявне) і друге (фізичне) творіння. Визнаючи принцип двох творінь і беручи на себе відповідальність і за те, і за інше, лідери рухаються «від внутрішнього до зовнішнього» і розши-

рюють своє коло впливу. І навпаки, якщо вони відмовляються відповідати за перше творіння, то втрачають вплив [2]. Ставлення лідера до ситуації, оцінка та поведінка базуються на його світогляді.

За словами А. Ейнштейна, значні проблеми, з якими ми стикаємося, не можуть бути вирішені на тому ж рівні мислення, на якому ми знаходилися, коли їх створювали. З розвитком особистості змін зазнає і її світогляд. Через призму світогляду ми маємо справу зі змінами, складністю, плутаниною та конфліктами. У момент, коли в межах певного світогляду ми вже не в змозі знайти успішні рішення, відбувається зміна світоглядних парадигм. Розум активує складніші системи мислення для вирішення нових проблем. Відповідь на важливі життєві питання залежить від рівня зрілості людини. Різні рівні зрілості передбачають виникнення різних рівнів світогляду. Необхідно зазначити, що немає «правильного» або «неправильного» світогляду. Кожен з них є унікальним. Проте існують аналогічні моделі світогляду, які призводять до схожих занять та патернів поведінки [8].

Ми всі діємо в межах наших власних тунелів реальності. Кожний тунель реальності сповнений підсвідомих психологічних фільтрів, що просіюють вхідну інформацію, формуючи певну модель сприйняття світу, створену людським розумом і нетотожну невербальній реальності. Кожна з цих моделей вимагає від нас вважати найважливішою та абсолютно істинною певну інформацію і з повагою ставитися лише до певного класу сигналів, які пройшли крізь наші фільтри [10]. Все інше може бути не просто проігноровано, але навіть і спростовано. Якщо концепції, погляди, ідеї людини не відповідають дійсності, то дуже часто під сформовані стереотипи підганяють саму дійсність. Ця форма захисту і внутрішнього опору виявляється дуже стійкою і майже непереборною: «Я не міг помилитися. Все, що казали мені мати, батько, влада, традиції, релігійні діячі тощо, вірно і буде завжди вірним». Ця гра в те, що «я завжди правий», може поширюватися на всі сфери життя: виховання, подружнє життя, професію, науку, політику, релігію тощо. Зазвичай концепції, погляди, переконання люди оберігають від перевірки дійсністю тим, що вважають цю дійсність недостовірною або інтерпретують її в дусі своїх же концепцій [9]. Подібна реакція

свідчить, що існує не одна єдина об'єктивна реальність, а їх множина, яку ми сприймаємо крізь фільтри наших концепцій і поглядів.

Світ багатоманітний сенсорними проявами, але люди можуть усвідомити лише незначну їх частку, створюючи свої власні карти реальності, що окреслюють світ, в якому вони перебувають, і визначають сенс їх життя [5]. Під час побудови Шартрського собору майже всі містяни повинні були брати в цьому участь. Перехожий запитав у трьох з них: «Що ти робиш?». Перший пробурмотів: «Роблю важку роботу», другий сказав: «Заробляю на хліб родині», а третій з гордістю відповів: «Я буду Шартрський собор!». Дуже вузькі переконання та інтереси зроблять сприйняття світу нецікавим, передбачуваним і безрадичним. Долаючи однобічність сприйняття, виходячи за межі власної емічної реальності, людина усвідомлює, що світ значно більший за її уявлення про нього. Різниця полягає не в самому світі, а в тих фільтрах, через які ми його сприймаємо.

Отже, кожна людина формує свою унікальну реальність, і всі її дії спираються на особистісну модель світу, що визнається як єдина істинна реальність. Таким чином, людина створює карту, а вірить, що це реальна територія. Лідеру необхідно вийти за межі свого тунелю реальності, піднятися над проблемою, аби вирішити її.

Оскільки наш світогляд значною мірою визначає, як ми управляємо людьми та самими собою, а моделі світогляду суттєво різняться, існує і розмаїття думок щодо лідерства. Моделі лідерства можна розглядати уздовж певного континууму. На одному кінці континууму знаходиться авторитарна модель влади. На іншому кінці – лідери, які сприймають світ як взаємопов'язану реальність, ставляться до інших з повагою та умотивовані на служіння суспільству.

Багато людей вважають, що бути лідером – це бути просто першим, найбільшим або наймогутнішим. Лідерство в організаціях має інше і більш значуще визначення. Лідер - це той, хто намагається встановити напрямок руху і впливає на людей, які слідуєть цим напрямком (можна бути лідером як для себе самого, так і для іншої людини, групи, організації, спільноти). За словами Д. Ейзенхауера, «Лідерство - це мистецтво, яке дозволяє приму-

сити людину робити те, що вам хочеться, тому що вона сам хоче це зробити».

У новому тисячолітті нагальна потреба в ефективному лідерстві стала очевидна як ніколи раніше. У багатьох випадках брак лідерства призводить до проблем в етичній площині, у соціальній відповідальності, корпоративній культурі, та, навіть, у релігійних спільнотах. Лідери, які служать суспільству, усвідомлюють свою відповідальність перед іншими і перед нашою планетою в цілому та умотивовані на створення кращого світу. Лідерство - це залучення до історії, оскільки все наше життя є метанаративом, який складається з менших наративів. Лідер веде людей за собою, пропонуючи їм стати частиною історії, в яку він вірить, - історії, яка потенційно буде охоплювати все їх життя. Лідер повинен бути в змозі ясно розповісти, як він сам став частиною цієї історії, настільки сильно він захоплений даною історією, чому залишив все інше, щоб стати її частиною.

Як писав Лі Якокка, «суть бізнесу можна звести до трьох слів: персонал, продукт, прибуток. Якщо у вас проблеми з першим пунктом, про два інших можна забути». Адже людський фактор є найнепередбачуванішим і наймогутнішим фактором, здатним змінити хід будь-якої події. Сьогодні, в інформаційну еру, будь-яка успішна організація повинна якомога більше сприяти розкриттю і розвитку потенціалу кожного з членів команди, мотивуючи їх, оскільки люди з їх знаннями та вміннями є важливим ресурсом організації. Однією з основних функцій лідера є мотивування своїх підлеглих/послідовників у напрямку виконання завдань підприємства, а також професійного та персонального розвитку членів колективу. Управління результативністю своїх підлеглих є ключовими навичками справжнього лідера.

Без навичок критичного мислення неможливо уявити собі сучасного лідера. Здатність критично сприймати та самостійно оцінювати інформацію лежить в основі правильного прийняття рішень та формування ефективних стратегій розвитку на всіх рівнях — від особистого до загальнодержавного і глобального. Критичне мислення - це здатність чітко і раціонально мислити; знати, що робити, у що вірити; розуміти логічні зв'язки між ідеями; ідентифікувати, будувати та оцінювати аргументи; виявляти невідповідності та загальні помилки в міркуваннях; систематично

вирішувати проблеми; визначати актуальність та важливість ідей; обґрунтовувати власні вірування і цінності. Подібні вміння є вкрай необхідними для успішного лідера.

Успішні лідери добре обізнані з альтернативними точками зору (хоча і не приймають усіх поглядів) з немотивної, але емоційно-інтелектуальної, неупередженої, аналітичної точки зору. Вони приймають рішення, спираючись на об'єктивні висновки та наукові здобутки. Критичне мислення застосовується кожного разу, коли виникає потреба вирішити проблему. Це відбувається регулярно на всіх рівнях лідерства. Погані рішення майже завжди негативно впливають на ділову ефективність. Щоб мінімізувати цей ризик, високопродуктивні організації покладаються на своїх лідерів, які мають бути критичними мислителями.

Фактично, як підтверджують сучасні дослідження, критичне мислення є найважливішим вмінням лідерів [7]. Сьогодні критичне мислення є однією з базових навчальних дисциплін в університетах багатьох англосовітських країн. Студентів навчають уважно читати тексти, проявляти методологічний сумнів, знаходити слабкі місця як у чужих, так і у своїх власних аргументах, працювати з поняттями, чітко й обґрунтовано висловлювати свої думки. Дослідження, проведені у період 1985 – 2016 рр., наочно продемонстрували, що лідери з розвиненим критичним мисленням менше помиляються і досягають кращих результатів, ніж ті, хто має дефіцит у навичках критичного мислення. Дослідники зауважують, що нинішнім і майбутнім лідерам не вистачає навичок критичного мислення, необхідних для XXI століття [1].

ВИСНОВКИ

Сучасний світ потребує досвідчених лідерів, які спроможні вирішувати складні націона-

льні та глобальні проблеми. Задоволення нагальної соціальної потреби чи вирішення проблеми суттєво відрізняється від постановки задач або здійснення формального керівництва. Навіть, здавалося б, найпростіші зміни вимагають декількох стратегій в декількох сферах, враховуючи вектори інтересів зацікавлених сторін [4]. Ефективні лідери часто змушені працювати в умовах складних і погано організованих соціальних контекстів. За таких умов потрібний і новий тип лідера, який мислить системно, має глибокий вплив на окремих індивідів і групи, мобілізує ресурси, створює нові контексти і нову мету для успішної взаємодії всіх акторів процесу. Подібні контексти вимагають від лідерів незліченної кількості критично важливих стратегічних, організаційних та фінансових рішень. Процес прийняття рішень є складним, особливо для тих, хто займає лідерські позиції. Неадекватне рішення може негативно вплинути на суть справи, відвернути від лідера, спричинити загрозу іншим людям. Сучасні лідери повинні бути добре обізнаними з системами прийняття рішень, а також з етичними стандартами та принципами, і мати мужність приймати рішення, оскільки це є ключовим компонентом для лідера.

Нагальною потребою є створення і впровадження трансдисциплінарних навчальних програм, спрямованих на підготовку наступного покоління лідерів в освіті, бізнесі, урядових та неурядових структурах, відповідальних, відкритих, цілісних, мужніх, здатних до критичного мислення особистостей, які визнають спільну місію всього людства і прагнуть зробити свій внесок у створення кращого майбутнього. «Єдиний спосіб розширити межі можливого - це зробити крок у неможливе», - стверджував А. Кларк.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Bates, S. (2017, September 19). *2017 Leadership Trends: A gap in Critical Thinking Skills*. Retrieved from <https://www.bates-communications.com/bates-blog/2017-leadership-trends-a-gap-in-critical-thinking-skills>
2. Covey, S. (2004). *The 7 Habits of Highly Effective People: Powerful Lessons in Personal Change*. New York: Free Press.

3. Danylova, T.(2016). The Theory of Civilizations Through the Lens of Contemporary Humanities. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*, 9, 55–62. doi: 10.15802/ampr2016/72231
4. Danylova, T., & Salata G. (2016). Reorganization Asymmetry of Universal Information Centers in Ukraine: An Attempt at Civilizational Communication Analysis. *Research Revolution*, 4(10), 1–4.
5. O'Connor, J., & Seymour, J. (1993). *Introducing NLP: Psychological Skills for Understanding and Influencing People*. London: Element.
6. Koltko-Rivera, M. (2004). Leadership and Worldview: What in the World I a Worldview? *Review of General Psychology*, 8(1), 3–58.
7. Sanscartier, M. (2013, September 26). *Leadership – The Importance of critical Thinking*. Retrieved from <http://www.marchfifteen.ca/leadership-the-importance-of-critical-thinking/>
8. Worldview Intelligence. (2015, February 20). *Understanding Worldview and How It Impacts Us As Leaders and Hosts*. Retrieved from <https://worldviewintelligence.com/2015/02/20/understanding-worldview-and-how-it-impacts-us-as-leaders-and-hosts/>
9. Wilson, R., & Regardie, I. (2016). *Prometheus Rising* (2nd ed.). Grand Junction: New Falcon Publications.
10. Wilson, R. (1991). *The New Inquisition*. Phoenix: Falcon Press.